

ÖĞRETMEN ADAYLARININ SOSYAL GİRİŞİMCİLİK ÖZELLİKLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Mevlüt AYDOĞMUŞ (*)

Öz

Bu araştırma eğitim fakültelerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin sosyal girişimcilik özelliklerini demografik değişkenler açısından incelenmesini amaçlamaktadır. Bu amaçla üç boyutlu 21 maddeden oluşan bir ölçme aracı kullanılmıştır. Araştırma grubunu 2019-2020 yılında eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan 510'i kadın, 149'u erkek olmak üzere 659 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Betimsel tarama modelinde yapılan araştırmada verilerin analizinde Parametrik İstatistik teknikleri kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerinin cinsiyet, sivil toplum kuruluşuna üyelik ve daha önce herhangi bir işte çalışma değişkenlerine göre farklılık gösterdiği ancak ailelerinin gelir durumuna göre ise farklılık göstermediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Adayları, Girişimcilik, Sosyal Girişimcilik, Cinsiyet, Sivil Toplum Kuruluşu.

Investigation of the Prospective Teachers' social Entrepreneurship Characteristics in Terms of Different Variables

Abstract

This study aims to investigate the social entrepreneurship characteristics of prospective teachers in terms of different variables. For this purpose, a measurement tool consisting of 21 three-dimensional items was used. The research group consists of 659 pre-service teachers, 510 of whom are female and 149 of whom are male. In the descriptive survey model, t-test and Anova were used for data analysis. Entrepreneurship levels of prospective teachers were found to be different according to gender, membership to non-governmental organizations and previous employment, but not according to income level of their families.

Keywords: Prospective Teachers, Entrepreneurship, Social Entrepreneurship, Gender, Non-Profit Organisation.

*) Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı
(e-posta: mevlutaydogmus@gmail.com) ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-1286-2970>

Giriş

Girişimci kavramı Latince “intare” kökünden gelen, İngilizce’deki “enter-giriş” ve “pre-ilk” bu kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşan “entrepreneur- girişimci”, “ilk girişen, ilk başlayan” anlamına gelerek ifade edilmektedir (Korkmaz, 2000: 163).

Girişimcilik, bir girişimcinin sahip olduğu özel beceriler topluluğudur. Bunlar normalin üstünde ve üzerinde risk alma eğilimi ve ekonomik katma değerler yaratma arzularını içerir. Girişimciler, sektörü ne olursa olsun iş zorluklarının üstesinden gelmede yeni yollar, yöntemler ve yaklaşımları cesur bir şekilde denemeye ve gerçekleştirmeye çalışırlar (Aytaç, 2006).

Sosyal girişimcilik, terim olarak yeni ve gelişmeye devam eden bir kavramdır. Bu nedenle, sosyal girişimciliğin kabul edilmiş genel bir tanımı bulunmamakta, kavramla ilgili çeşitli tanımlar yapılmaktadır (Coşkun ve Sarıkaya, 2016). Sosyal girişimcilik, Thompson (2002) tarafından, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için toplumsal değişimi yapmak, toplumsal değer yaratmak veya kaynakları yenilikçi bir şekilde kullanmaktan oluşan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Konaklı ve Göğüş, 2013). Sosyal girişimcilik, sosyal sorunları tanıma ve girişimcilik ilkelerini, süreçlerini ve operasyonlarını kullanarak sosyal bir değişimin sağlanması süreçlerini içermektedir. (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009).

Girişimcilik ve sosyal girişimcilik kavramları farklılık göstermektedir. Benzer şekilde kar odaklı girişimci ile sosyal girişimci özellikleri de farklılık göstermektedir. Ancak kar odaklı girişimci ile sosyal girişimcilerin belirli ortak özellikleri de bulunmaktadır.

Tablo1. Kar Odaklı Girişimci ve Sosyal Girişimcilerin Ortak ve Farklı Özellikleri

Kar-Odaklı Girişimci	Ortak Özellikler	Sosyal Girişimci
Yüksek başarı	Yenilikçi	Misyon lideri
Risk Alıcı	Adanmış	Duygu Yüklü
Örgütleyici	İnsiyatif alabilen	Değişimin Temsilcisi
Stratejik Düşünür	Lider	Fikir lideri
Değer yaratan	Fırsat Kollayan	Sosyal değer yaratıcı
Bütüncül	Kararlı	Sosyal yönelimli
Arbitrajcı	Bağlı	Yönetici
		Vizyoner
		Çok güvenilir

Kaynak: Saifan (2012: 25)

Schuyler (1998), sosyal girişimcileri “sosyal değişim vizyonu olan ve fikirlerini destekleyecek finansal kaynakları olan bireyler” olarak tanımlamaktadır. Dees (2001) ise sosyal girişimcileri, toplumsal değer oluşturma ve geliştirme misyonunu benimseyerek, benimsediği ilkeler doğrultusunda yeni fırsatları tanıyarak ve bu misyonu durmaksızın takip ederek, sürekli inovasyon, uyum ve öğrenme sürecine katılarak, elindeki imkânlarla

kendini sınırlamadan cesurca hareket ederek, hizmet verilen kişilere ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda hesap verme sorumluluğu göstererek toplumda sosyal değişim rolünü benimsemiş kişiler olarak tanımlar (Cho, 2005: 35).

Yirmi birinci yüzyıl örgütleri, giderek kontrol edilemez bir hızda, ani ve köklü değişimlerin yaşandığı bir dünyada varlıklarını sürdürebilme mücadelesi içindedirler. Bilgi üretimindeki artışa paralel olarak, özellikle yirminci yüzyılın son çeyreğinde yaşanmaya başlayan hızlı teknolojik gelişme ve artan rekabetin yanı sıra, ekonomik, sosyal ve kültürel alandaki değişim, var olan tüm kurum ve sistemleri karşı konulamaz bir değişim sürecine itmiştir (Pfeffer, 1998). Eğitim sistemleri benzer veya neredeyse aynı davranışlar ve bilişler üretmeyi amaçlamaktadır. Geleneksel eğitim sistemleri karmaşık dünyadaki problemleri ele almada ve gerçek dünya deneyimlerini yansıtmada sorunlar taşımaktadır. Oysa girişimcilikte öğrencilere ne olduğu konusunda önceden belirlenmiş fikirler vermek yerine onların kendi bireysel farklılıklardan faydalanılması esas teşkil etmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde girişimci bireylerin yetiştirilmesinde bir tarafta eğitimin kalitesi diğer tarafta da öğretmen faktörü ön plana çıkmaktadır (Drucker, 1994; Kulaksızoğlu, 1991). Bu kapsamda öğretmen yetiştirme programının girişimcilik ve inovasyon becerilerini destekleyici bir yaklaşıma sahip olması ve sürekli olarak gelişmeye açık olması zorunluluk arz etmektedir (Sünbül, 1996).

MEB (2013)'in yayınladığı öğretmenlik mesleği genel yeterlik alanları incelendiğinde sosyal girişimcilik özelliklerinin ihtiyaç duyulan alanlar olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığının öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin girişimcilik özelliklerine sahip olmasını desteklediği söylenebilir. Bu nedenle öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin sosyal girişimcilik özellikleri ve düzeyleri odaklanılması gereken konular arasında yer almaktadır (Çavdar vd., 2018).

Alan-yazın incelendiğinde öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerini farklı değişkenler açısından (Çavdar, 2018; Çermik ve Şahin, 2015; Ateş, 2018; Eratlı-Şirin 2018; Yazıcı ve Arık, 2016; Ocak ve Su, 2016) inceleyen, kişilik özelliklerinin sosyal girişimcilik özelliklerini yordama düzeyini (Akar ve Aydın, 2014) belirlemeyi amaçlayan, sosyal girişimcilik düzeyi ile sosyal değer arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışan (Aladağ, 2017), yaşamboyu öğrenme eğilimi ve sosyal girişimcilik özelliklerini (Sezen-Gultekin ve Gur-Erdogan, 2016) ortaya koymaya çalışan ve sosyal girişimcilik ile mesleki tutum ve öz-yeterlik ilişkilerini (Aydoğmuş, 2019) ortaya koymaya çalışan çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının sosyal girişimciliğini ölçmede kullanılmak üzere araştırmacılar (Konaklı ve Göğüş, 2013; Deveci ve Çepni, 2015) tarafından ölçme araçlarının geliştirildiği görülmüştür.

Her ne kadar sosyal girişimcilik gelişmekte olan ülkelerde büyük bir sosyal ve ekonomik katkı sağlıyor olsa da öğrencileri girişimci olma konusunda yönlendiren birincil öğretmen kişiler olacak olan öğretmen adayları için girişimcilikle ilgili az sayıda çalışma yapılması büyük bir eksiklik olarak görülmektedir (Konaklı,2015). Ayrıca, Türkiye Yeterlikler Çerçevesi ve Hayat Boyu Öğrenme için 'Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi' tavsiye

kararında sosyal girişimciliği destekleyen, öz yeterliği geliştiren bir eğitim ve öğretim çerçevesinin sağlanmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesi önerilmektedir (Mesleki Yeterlik Kurumu, 2015; EU Council, 2006). Bu nedenle öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik düzeylerinin bağlacı, sosyal girişimciliklerinin ilişkili olduğu değişkenlerin belirlenmesinin yükseköğretim programları ve eğitim fakültelerindeki öğretim uygulamalarına temel bilgi sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca farklı araştırmacılar tarafından öğretmen adayları ile yapılan çalışmalarda sosyal girişimcilik ile sosyal değer (Aladağ, 2017), hayat boyu öğrenme eğilimi (Sezen-Gültekin ve Gür-Erdoğan, 2016), duygusal zekâ ve öz-yeterlik (Akar ve Üstüner, 2017), mesleki tutum ve öz-yeterlik (Aydoğmuş, 2019) arasında ilişki olduğu ortaya konmuştur. Sosyal girişimciliğe etki eden nedenlerin farklı değişkenlerle ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Akar ve Aydın (2014) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada eğitim fakültesi öğrencilerinin kişiliklerinin sosyal girişimcilik özelliklerini yordama düzeyi incelenmiştir. Katılımcıların sosyal girişimcilikleri ile bazı kişilik boyutları arasında anlamlı ilişkiler görülmüştür.

Genelde üniversite öğrencilerinin özelden öğretmen adaylarının girişimciliği, demografik özelliklerinin girişimcilik eğilimleri arasında ne tür bir ilişki bulunduğuyla ilişkin birçok araştırma yapılmıştır. Bununla birlikte üniversite öğrenci girişimcilik ekosistemi içerisinde ulusal alan-yazında sosyal girişimcilik temasını içeren araştırma sayısı düşük düzeydedir.

Bu iki noktadan hareketle bu araştırma, öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerini farklı değişkenler açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın alan-yazı na da önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada aşağıda verilen hipotezler test edilmiştir:

H1: Katılımcıların sosyal girişimcilik özellikleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H2: Katılımcıların sosyal girişimcilik özellikleri ile bir sivil toplum kuruluşuna üye olup olmama durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Katılımcıların sosyal girişimcilik özellikleri daha önce bir yerde çalışıp çalışmama durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H4: Katılımcıların sosyal girişimcilik özellikleri ailelerinin gelir durumları göre farklılık göstermektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, betimsel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama tarama modelindedir. Tarama modeli, geçmişte veya mevcut durumda var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi hedefleyen araştırma yaklaşımıdır. Araştırma konusu olan olay, nesne veya kişiler mevcut doğal ortamında, herhangi bir müdahalede bulunulmadan tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2002). Çalışmada cinsiyet değişkeninin etkisini, sivil toplum kuruluşuna üye

olma değişkeninin etkisini ve daha önce bir yerde çalışma durumu değişkeninin etkisini belirlemek amacıyla ilişkisiz örneklemeler t testi; öğretmen adaylarının ailelerinin gelir durumu değişkeninin etkisini saptamak için ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Evren-Örneklem

Bu araştırmada, değerlendirilmesi hedeflenen yükseköğretim kurumu; Necmettin Erbakan Üniversitesi'dir. Değerlendirilmesi hedeflenen öğrenciler ise; Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarından oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmada araştırmanın amaçları ile uyumlu bir şekilde olasılıklı örnekleme yöntemlerinden küme örnekleme tekniği kullanılmıştır. Henderson ve Sundaesan'a göre (1992) küme örneklemede, örnek birimler eleman grupları-kümeleler (okullar, fakülteler, bölümler vs.) içerir. Araştırmacı, bu tekniği kullanarak örneklem büyüklüğünü artırma esnekliğine sahiptir.

Çalışmada ilgili fakültede öğrenim görmekte olan 659 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Katılımcıların %77,4'ü (n=510) kız, %22,6'sı (n=149) ise erkektir. %40,2'si (n=265) daha önce bir yerde çalışmış, 59,8'i (n=394) herhangi bir yerde çalışmamıştır. Katılımcıların %30,5'i (n=201) bir sivil toplum kuruluşuna üye 69,5'i (n=458) herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye değildir. Katılımcıların 7,4'ü (N=49) ailelerinin düşük gelir grubunda, 90,1'i (N=594) orta gelir grubunda ve 2,4'ü (N=16) yüksek gelir grubunda olduğunu beyan etmiştir.

Kullanılan Ölçme Aracı

“Sosyal Girişimcilik Ölçeği” aday öğretmenlerin sosyal girişimcilik özelliklerini belirlemek amacıyla Konaklı ve Göğüş (2013) tarafından geliştirilmiştir. Katılımcının kendisi hakkında bilgi vermesi esasına dayanan ölçek 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin öz güven (m8-m15), kişisel yaratıcılık (m16-m21) ve risk alma (m1-m7) olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır. Ölçekte olumsuz ifade bulunmamaktadır. Beşli Likert tipinde olan ölçek ifadeleri 1 ile 5 arasında puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar sosyal girişimcilik algısının yüksek, alınan düşük puanlar ise sosyal girişimcilik algısının düşük olduğunu ifade etmektedir.

Doğrulamalı ve açıklayıcı faktör analizi yapılarak ölçeğin yapı geçerliği test edilmiştir. Ölçeğin ‘Öz Güven’ boyutu varyansın % 26,077'sini, ‘Kişisel Yaratıcılık’ varyansın % 9,438'ini, üçüncü faktör ‘Risk Alma’ boyutu ise varyansın % 7,302'sini açıkladığı tespit edilmiştir. Üç faktörlü ölçeğin toplam varyansın (%43) önemli bir oranını açıkladığı anlaşılmıştır.

Ayrıca, verilerin üç faktörlü model ile kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdiği belirtilmiştir (X²/sd= 2,30; CFI=0,95; NFI=0,90; SRMR=0,60; GFI=0,90; AGFI=0,86; RMSEA=0,063; NNFI=0,95). Ölçeğin boyutlarında Cronbach-alpha yöntemiyle hesaplanan iç tutarlılık katsayıları 0,72 ile 0,86 arasında değerler aldığı belirtilmiştir (Konaklı ve Göğüş, 2013). Bu araştırmada, ölçeğin öz güven, kişisel yaratıcılık ve risk alma boyutları için iç tutarlılık katsayıları 0,77; 0,72 ve 0,72 olarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama aracı olarak kullanılan Sosyal Girişimcilik Ölçeği online ortama aktarılmış ve katılımcıların bilgisayar, tablet ve cep telefonu ile doldurabilecekleri şekilde düzenlenmiştir. Katılımcıların tüm sorulara cevap verebilmesi için gerekli ortalama süre 6 dakika civarındadır. Katılımcıların araştırmaya gönüllülük esasına dayalı katılımları esas alınmıştır. Çalışma hakkında bilgi verildikten sonra öğretmen adaylarının çalışmaya katılımı sağlanmıştır.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Sosyal girişimcilik özelliklerinin incelenmesinde standart sapma ve aritmetik ortalama değerlerine bakılmıştır. SPSS 22.0 programıyla gerçekleştirilen istatistiksel işlemlerde öncelikle çalışmada parametrik veya parametrik olmayan testlerden hangisinin kullanılacağına belirlemek için puanların normal dağılım varsayımlarına sahip olma durumu incelenmiştir. Bu kapsamda araştırma sürecindeki ölçümlere ait çarpıklık ve basıklık değerleri saptanmıştır. Normal dağılım için bu değerlerin ± 1 aralığında olması gerekmektedir (George ve Mallery, 2010; Yılmaz ve Sümbül, 2003). Hesaplanan normallik, homojenlik ve çarpıklık değerlerinin ($0,12 < \text{Çarpıklık} < 0,107$; $0,312 < \text{Basıklık} < 0,214$) normal dağılım varsayımlarını karşıladığı görülmüştür. Bu nedenle çalışmada Parametrik Analiz tekniklerinden T testi ve ANOVA kullanılmıştır.

Bulgular

Tablo 2. Öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik ölçeğinden aldıkları puanlar

Sosyal Girişimcilik	N	Min.	Mak.	\bar{X}	Ss	Ağırlıklı Ortalama	Sonuç
	659	50	105,00	82,67	9,85	3,93	Yüksek

Tablo 2’de görüldüğü üzere öğretmen adayları ölçeğin tamamından 82,67 puan almışlardır. Bu ortalama madde sayısına bölündüğünde öğretmen adaylarının 3,93 düzeyinde bir ağırlıklı ortalamaya sahip oldukları görülmüştür. 5’li Likert derecelendirme aralığına göre bu bulgu öğretmen adaylarının yüksek girişimcilik düzeylerine sahip olduklarını göstermektedir.

Araştırmanın birinci hipotezine dayalı olarak öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik düzeyleri cinsiyetlerine göre karşılaştırılması bağımsız t testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre sosyal girişimcilik düzeylerinin karşılaştırılması

Grup	N	Ortalama	SS	t	df	p
Kadın	510	3,9118	0,45798	-2,565	657	,011
Erkek	149	4,0233	0,49708			

Öğretmen adaylarının cinsiyet durumlarına göre sosyal girişimcilik düzeylerini karşılaştırmak için yapılan t testi sonrasında erkek öğretmen adayları ile kadın öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik düzeylerinin birbirinden farklı olduğu görülmüştür [$t(657) = -2,565 p > .05$]. Elde edilen bu sonuca göre, H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmanın ikinci hipotezi “Öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özellikleri bir sivil toplum kuruluşuna üye olup olmama durumlarına farklılık göstermektedir” şeklindeydi. İkinci araştırma hipotezi ile ilgili bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının sivil toplum kuruluşuna üye olup olmama değişkenine göre sosyal girişimcilik düzeylerinin karşılaştırılması

Grup	N	Ortalama	SS	t	df	p
Sivil toplum kuruluşuna üye olanlar	201	4.03	0,479	3,42	657	0,001
Sivil toplum kuruluşuna üye olmayanlar	458	3.89	0,459			

Öğretmen adaylarının sivil toplum kuruluşuna üye olup olmama durumlarına göre sosyal girişimcilik düzeylerini karşılaştırmak için yapılan t testi sonrasında sivil toplum kuruluşuna üye olan öğretmen adayları ile sivil toplum kuruluşuna üye olmayan öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik düzeylerinin sivil toplum kuruluşuna üye olanlar lehine birbirinden farklı olduğu görülmüştür [$t(657) = 3,42 p > .05$]. Elde edilen bu sonuca göre H_2 hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmanın üçüncü hipotezi “Öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özellikleri daha önce bir yerde çalışıp çalışmama durumlarına göre farklılık göstermektedir” şeklindeydi. Üçüncü araştırma hipotezi ile ilgili bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen adaylarının daha önce bir yerde çalışıp çalışmama değişkenine göre sosyal girişimcilik düzeylerinin karşılaştırılması

Grup	N	Ortalama	SS	t	df	p
Daha önce bir yerde çalışmış olanlar	265	4,0185	0,47359	3,694	657	0,000
Daha önce bir yerde çalışmamış olanlar	394	3,8822	0,45847			

Tablo 5’te öğretmen adaylarının daha önce bir işte çalışıp çalışmama durumlarına göre sosyal girişimcilik düzeylerini karşılaştırmak için yapılan t testi sonucuna göre daha önce bir yerde çalışmış olan öğretmen adayları ile daha önce bir yerde çalışmamış öğret-

men adaylarının sosyal girişimcilik düzeylerinin birbirinden farklı olduğu görülmüştür [t (657) = 3,694 p>.05]. Elde edilen bu sonuca göre H₃ hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmanın dördüncü hipotezi “Öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özellikleri ailelerinin gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir” şeklindeydi. Dördüncü araştırma hipotezi ile ilgili bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen adaylarının ailelerinin gelir durumlarına göre sosyal girişimcilik düzeylerinin karşılaştırılması

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	0,716	2	3,694	1,631	0,197
Grup içi	144,051	656	0,220		
Toplam	144,767				

Tablo 6’ da görüldüğü gibi öğretmen adaylarının ailelerinin gelir durumuna göre oluşan gruplar arasında sosyal girişimcilik düzeyleri bakımından anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (p>0,05). Elde edilen bu sonuca göre H₄ hipotezi reddedilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adaylarının sosyal girişimcilikleri ortalamasının üzerinde bir düzeyde olup girişimcilik özellikleri ile cinsiyet durumları arasında, sosyal girişimcilik özellikleri ile bir sivil toplum kuruluşuna üye olup olmama durumları arasında, sosyal girişimcilik özellikleri ile daha önce bir yerde çalışıp çalışmama durumları arasında anlamlı bir farklılık göstermiştir. Öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özellikleri ile ailelerinin gelir durumları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmeni adaylarının sosyal girişimcilik düzeyleri ortalamasının üzerindedir. Bu sonuç Çavdar vd. (2018) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Aynı çalışmada Çavdar vd.’nin de vurgulandığı şekilde öğretmenlerin ülkeyi ve toplumu şekillendirecek olan gelecek nesilleri yetiştireceği düşünüldüğünde öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerine ilişkin algılarının yüksek olması istenilen bir durumdur. Öğrencilerin girişimciliğin önemini anlamalarında ve girişimciliğe özendirilmesinde eğitim önemli bir etmendir. Öğretmen adayları öğrencilerine sadece akademik birikimlerini aktarmamalı aynı zamanda onlara girişimcilik becerisi de kazandırabilmelidir.

Araştırmada cinsiyet sosyal girişimcilik özellikleri konusunda erkekler lehine anlamlı farklar bulunmuştur. Bu bulgular Goffe ve Scase’ın (1992: 13), Alparslan, Taş ve Yastıoğlu’nun (2017), Şeşen ve Basım (2012), Aladağ (2017), İrmış ve Barutçu (2012) ve Wang ve Wong’a (2004) ait çalışmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Bu bulgularla ilişkili bir şekilde Kılıç, Keklik ve Çalış (2012) tarafından yapılan araştırmada

erkeklerin kız akranlarına göre yüksek düzeyde yenilikçi bir yaklaşıma sahip oldukları görülmüştür. Goffe ve Scase'e (1992: 13) göre kadın ve erkek girişimciliğinde kültürel ve çevresel faktörlerine bağlı olarak, farklılıklar söz konusudur. Erkek egemen bir sosyal çevrede erkeklerin sosyal girişimcilik özelliklerinin yüksek düzeylerde olduğu görülmüştür. Bununla birlikte literatürde cinsiyet girişimcilik ilişkisi konusundaki bulguların çok farklılıklar ortaya koyduğu görülmüştür. Çavdar vd., (2018), Yavuz ve Yavuz' (2017), Çavuş ve Pekkan (2017), Ocak ve Su (2016) ve Özmen'e (2015) göre erkek ve bayan öğrencilerin girişimci yetkinlikleri farklılık göstermemektedir. Ateş (2018), Çermik (2015) ve Cansız (2007) tarafından yapılan çalışmada ise kadın öğretmen adaylarının sezgisel anlamda erkeklerin ise maddi kazanç odaklı sosyal girişimciliklerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmada ulaşılan bir diğer bulgu ise öğretmen adaylarının daha önce çalışma ve sivil toplum kuruluşlarına üye olma durumuna göre sosyal girişimcilik özelliklerinin karşılaştırılması konusundadır. Gündoğdu (2013) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre öğretmen adaylarının STK'larla ilgili çok az bilgisi olduğu yönündedir. Araştırmaya katılanların yalnızca %30,5'inin bir sivil toplum kuruluşuna üye olduğu görülmektedir. Bu oran Gündoğdu'nun bulgusuna bağlı olabilir.

Öğrencilerin çalışma durumuna ve sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumlarına göre sosyal girişimcilik toplam puan ortalamalarında anlamlı farklılıklar vardır. Çalışan ve sivil toplum kuruluşlarına üye olan öğretmen adaylarının hiç çalışmadığını ve sivil toplum kuruluşlarına üye olmadığını ifade eden öğrencilere kıyasla daha yüksek sosyal girişimcilik özelliklerine sahip oldukları görülmüştür. Araştırmanın bu konudaki bulguları Stewart, Lumpkin ve Katz (2010: 12-20), Aladağ (2017) ve Çermik (2015)'in gerçekleştirdikleri çalışmaların bulguları benzerlik gösterirken Akkan ve Süygün (2016) ve Çakanel (2018) tarafından yapılan çalışmada ise sivil toplum kuruluşunda görev alma ve sosyal girişimcilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Stewart, Lumpkin ve Katz'a (2010: 12-20) göre bireylerin ve ailelerinin önceki sosyal çevre ve iş deneyimlerinin onların sosyal girişimcilik potansiyellerine önemli katkılar sağlayabilir. Babson'a (2012: 1) göre daha önce iş tecrübesi olan genç nesiller, çalıştıkları ortamlardaki kişilerin girişimcilik yetkinliklerini ve liderliklerini sürdürme gayretini göstermektedirler. Bu yönüyle kişinin kendisi ya da içinde bulunduğu sosyal grubun girişimci süreçlere yönelik deneyimleri, bireylerin gelecekteki sosyal girişimci özelliklerine önemli katkılar sağlamaktadır.

Araştırmanın sonuçları da bu görüşü desteklemektedir. Yaşadığımız çağda artık evrensel bir hal alan ekonomik, sosyal problemleri çözmeye çalışan, eğitim konusunda faaliyet gösteren, çevre sorunlarıyla ilgilenen kâr amacı gütmeyen birçok sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Sosyal girişimcilerin ve sosyal fayda yaratma odaklı kurdukları gönüllü kuruluşların amacı toplumsal ihtiyaçların giderilmesi için maddi yardım sunmak değil, ihtiyaçları karşılamak için yaratıcı yollar keşfederek, yenilikçi faaliyetler düzenlemektir (Coşkun,2015). Bu noktada sivil toplum kuruluşlarının üyelerinin sosyal girişimcilik özelliklerine de önemli katkı sağladığı söylenebilir. Genel olarak, sosyal girişimcilik

özellikleri girişimci yaşantılara ve etkileşime dayanmaktadır (McKeon ve ark. 2004: 433). Sivil toplum kuruluşları girişimci etkileşim ve yaşantıları çok yoğun gerçekleştiği sosyal platformlardır. Dolayısıyla herhangi bir ortamda yaşantı zenginliğine ve yoğun etkileşimlerde bulunan bireyler daha yüksek sosyal girişimcilik yetkinlikleri sergilemektedir. Mustar, (2009: 421) ve Neck ve Greene'e (2011: 57) göre sosyal girişimcilik eğitimleri sadece girişimcilik becerilerinin kazanılmasını kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda bu süreci motive etmeyi ve olumlu yönde tutumlar geliştirmeyi sağlar.

Araştırmada ele alınan değişkenlerden bir diğeri de öğretmen adaylarının ailelerinin ekonomik durumları ile sosyal girişimcilik özellikleri arasındaki ilişkiler konusundadır. Çalışmada öğretmen adaylarının ekonomik durumlarına göre sosyal girişimcilik özellikleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yavuz ve Yavuz (2017), Ocak ve Su (2016) ile Aydın ve Öner (2016) tarafından yapılan araştırmalarda benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu bulgu Pathak ve Muralidharan'ın (2018) ve Ateş (2018) sosyo-ekonomik durum ve sosyal girişimcilik ilişkisi konusundaki araştırmalarının sonuçlarıyla farklılık göstermektedir. Pathak ve Muralidharan'a (2018) göre bireylerin sosyo-ekonomik koşulları, ekonomik fırsatlar konusundaki eşitsizlikleri sosyal girişimciliği doğrudan ve olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Ateş'e (2018) göre ise sosyal girişimcilik düzeyi sosyal-ekonomik düzeyi üst düzeyde olanlarla alt düzeyde olanlar arasında ve üst düzeyde olanlar lehinde belirlenmiştir. Araştırma örneklemindeki öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik koşullar açısından homojen özellikler göstermesi bu değişkenden anlamlı bir farkın çıkmamasının nedeni olabilir.

Öneriler

1. Ekonomik durum sosyal girişimcilik ilişkilerinin heterojen örneklemlerde araştırılması önerilir.
2. Eğitim fakültelerinin girişimci özelliklerinin ve öğrenci sosyal girişimciliğini desteklemeye yönelik süreç ve kapasitelerinin geliştirilmesi önerilir.
3. Sosyal girişimcilikte öğrencilerin daha önceki iş tecrübelerinin ve sivil toplum kuruluşlarına üyeliklerinin önemli olduğu görülmüştür. Bu kapsamda öğretmen adaylarının girişimci iş kurma, sivil toplum kuruluşu oluşturma ve üye olma faaliyetlerinin desteklenmesi önerilir.
4. Öğretmen adaylarının sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük esasına dayalı yapacakları faaliyetler desteklenmesi ve bu konuda STK'larla eğitim fakülteleri arasında topluma hizmet uygulamasını daha öteye taşıyacak iş birliği protokolleri yapılması önerilir.
5. Sivil toplum kuruluşlarına öğretmen adaylarının üyelik oranını artırmak için öğretmen adaylarının sivil toplum kuruluşuna üyeliğin önündeki engelleri ortaya koyacak nitel ve nicel çalışmaların yapılması önerilir.
6. Daha önce herhangi bir iş yerinde çalışma ve sosyal girişimcilik düzeyi arasında bir fark bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle istekli öğretmen adayları için üni-

versite bünyesinde veya farklı işletmelerde yarı zamanlı çalışma şartlarının oluşturulması önerilir.

7. Öğretmen adaylarının eğitimleri boyunca sosyal girişimciliklerini geliştirecek politikaların ve yenilikçi, aktif ve dinamik üniversite koşullarının oluşturulması önem arz etmektedir. Bu kapsamda üniversitelerin ve eğitim fakültelerinin yenilikçi ve girişimci özelliklerinin ve öğretmen adaylarının sosyal girişimciliğini desteklemeye yönelik kapasitelerinin objektif ve ölçülebilir bir yaklaşımla izlenmesi önerilir. Bu kapsamda eğitim fakültelerinin sosyal girişimcilik kapasitelerini geliştirmelerine yönelik stratejik eylem planları hazırlanabilir.
8. Nicel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışmanın sonuçları nitel ve karma araştırma yöntemleri ile yapılan araştırma sonuçlarının ile zenginleştirilmesi önerilir.

Kaynakça

- Akar, H. ve Üstüner, M. (2017). Mediation role of self-efficacy perceptions in the relationship between emotional intelligence levels and social entrepreneurship traits of pre-service teachers. *Journal of Education and Future Year*, (12), 95-115
- Akar, H. ve Aydın, S. (2014, Eylül). *Öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin sosyal girişimcilik özelliklerini yordama düzeyi*. (V.EYFOR) Eğitim Yönetimi Forumunda sunuldu, Konya.
- Akkan E., Sütyün, M.S., (2016). Lisans Öğrencilerinin Özyeterlik Algıları ve Başarma Güdülerinin Sosyal Girişimcilik Eğilimlerine Etkilerinin İncelenmesi, *AKÜ İİBF Dergisi*, 18(2), 35-63.
- Aladağ, S.(2017). An Investigation of the relationship between social entrepreneurship levels of pre-service primary school teachers and their social values. *Journal of Education and Practice*, 8 (26), 130-143.
- Cho, A.H. (2006). Politics, values and social entrepreneurship: A critical appraisal. In Jeffrey A. Robinson, J. Mair, and K. Hockerts (Ed.). *Social Entrepreneurship*, New York: Palgrave Macmillan.
- Alparslan, A. M.,Taş, M. A. ve Yastıoğlu, S. (2017). Girişimcilik niyeti eğitimle mi artar yoksa kültürel değerlerle mi açıklanır? *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 148-161.
- Ateş, Y. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerinin ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydoğmuş, M. (2019). Investigation of the effect of social entrepreneurship on professional attitude and self-efficacy perception: a research on prospective teachers, *Studies in Higher Education* 44(11), 1-15.

- Aytaç, Ö. (2006). Girişimcilik: Sosyo-kültürel bir perspektif. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), 139-160.
- Babson, C.B. (2012). How can family business be more entrepreneurial? Erişim: 10.08.2019, <https://www.forbes.com/sites/babson/2012/05/11/how-can-family-business-be-more-entrepreneurial/#56fb69ce270a>
- Cansız, E. (2007). *Üniversite öğrencilerinin girişimcilik özelliklerinin belirlenmesi: Süleyman Demirel üniversitesi öğrencileri üzerinde bir çalışma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Coşkun, E, Sarıkaya, M . (2016). Sosyal girişimcilik eğitiminde gönüllü kuruluşlar. *Strategic Public Management Journal*, 2(4), 72-82 .
- Coşkun, E. (2015). *Gönüllü kuruluşların okul öncesi sosyal girişimcilik eğitimindeki rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yalova: Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çakanel, Z. (2018). *Duygusal zekâ, sosyal zekâ ve sosyal girişimcilik arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Çavdar, O, Cumhur, F, Koç, Y, Doymuş, K. (2018). Öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (STEMES' 18), 27-33.
- Çermik, F. (2015). *Sosyal girişimcilik, küresel vatandaşlık ve çevre davranışı arasındaki ilişki: yapısal eşitlik modellemesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çermik, F., & Şahin, İ. F. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Current Research in Education*, 1(2), 76-88.
- Dees, J. G. (1998). *The meaning of social entrepreneurship. Paper, Center for the Advancement of Social Entrepreneurship, Fuqua School of Business, Duke University, Durham*. Web: http://www.fuqua.duke.edu/centers/case/documents/dees_SE.pdf. adresinden 8 Ağustos 2005'de alınmıştır.
- Deveci, İ., & Çepni, S. (2015). Öğretmen adaylarına yönelik girişimcilik ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *International Journal of Human Science*, 12(2), 92-112.
- Drucker, P. F.(1994), *Kapitalist ötesi toplum*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Eratlı Şirin, Y, Bilir, F, Öz, G. (2018). Üniversite öğrencilerinin sosyal girişimcilik eğilimleri: beden eğitimi ve spor yüksekokul örneği. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(3), 35-47.
- EU Council. (2006). Action programme in the field of lifelong learning (2004-2006). *Official Journal of the European Union L(327)*, 45–68.
- Goffe, R. ve Scase, R. (1992). *Kadınlar iş başında*. İstanbul: Eti Kitapları.

- Gündoğdu, K. (2013). The effectiveness of an implemented human rights course designed around non- governmental organizations. *International Journal of Psycho-Educational Sciences*, 2 (1), 54-67.
- Henderson, R. H. & Sundaresan, T. (1992). Cluster sampling to assess immunization coverage: a review of experience with a simplified sampling method. *Bulletin of the World Health Organization*, 60(2), 253-260.
- İrmiş, A ve Barutçu, E. (2012). Öğrencilerin kendilerini girişimci bir kişiliğe sahip görmelerini ve iş kurma niyetlerini etkileyen faktörler: bir alan araştırması. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2), 1-25.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Pegem A yayınları.
- Kılıç, R., Keklik, B. Ve Çalış, N. (2012). Üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri üzerine bir araştırma: Bandırma İİBF işletme bölümü örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 423-435
- Konaklı, T. (2015). Effects of self-efficacy on social entrepreneurship in education: a correlational research. *Research in Education*, 94(1), 30-43.
- Konaklı, T. ve Göğüş, N. (2013). Aday öğretmenlerin sosyal girişimcilik özellikleri ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 373-391.
- Konaklı T, Gogus N 2013. Pre-service teachers' social entrepreneurship qualifications scale: Validity and reliability study. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)* 33(2), 373-391.
- Korkmaz, S. (2000). Girişimcilik ve üniversite öğrencilerinin girişimcilik özelliklerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma, *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi* 18(1),163.
- Kulaksızoğlu, A. (1991). *Ortaöğretimde niteliğin artırılması için öğretmen yetiştirilmesi konusunda bir model önerisi*. Eğitimde Nitelik Geliştirme: Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyum Bildiri Metinleri içinde (78-80). İstanbul: Kültür Koleji.
- McKeon, H., Johnston, K. and Henry, C. (2004). *Multinational companies as a source of entrepreneurial learning: examples from the it sector in ireland*, *Education+ Training* 46(8), 433-443.
- Mesleki Yeterlik Kurumu (2015). *Türkiye yeterlikler çerçevesi*. Ankara: Mesleki Yeterlik Kurumu.
- Mustar, P. (2009) 'Technology management education: innovation and entrepreneurship at mines ParisTech, a leading French engineering school', *Academy of Management Learning and Education* 8(3), 418-425.
- Neck, H.M. and Greene, P.G. (2011). Entrepreneurship education: known worlds and new frontiers, *Journal of Small Business Management* 49(1), 55-70.
- Ocak, G. ve Su, A (2016). Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Asya Öğretim Dergisi* 4(1), 1-16.

- Özdevecioğlu, M. ve Cingöz, A. (2009). Sosyal girişimcilik ve sosyal girişimciler: Teorik çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (82), 81-95.
- Özmen, Ç. (2015). *Rekreasyon ve spor yöneticiliği bölümü öğrencilerin girişimcilik düzeylerinin değerlendirilmesine yönelik bir çalışma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Pathak, S., & Muralidharan, E. (2018). Economic inequality and social entrepreneurship. *Business & Society* 57(6), 1150–1190.
- Pfrefffer, J. (1998). İnsanı merkeze alan yönetim. *Harvard Business Review Power*, Özel Eki.
- Saifan, Abu. (2012). Social entrepreneurship: Definition and boundaries, *Technology Innovation Management Review*, (2), 22-27.
- Schuyler, G. (1998). Social entrepreneurship: Profit as a means, not an end. CELCEE, Kauffman Centre for Entrepreneurial Leadership *Clearing House on Entrepreneurial Education*. Digest 98(7), Available: <http://www.celcee.edu/publications/digest/Dig98-7.html>. Posted 30 November 1998.
- Sezen-Gültekin, G. ve Gür-Erdoğan, D. (2016)- The Relationship and Effect between Lifelong Learning Tendencies and Social Entrepreneurship Characteristics of Prospective Teachers- *Anthropologist* 24(1), 113-118
- Stewart, A., Lumpkin, G.T, Katz, J.A. (2010). An introduction to the special volume on family business and entrepreneurship, in Alex Stewart, G.T. Lumpkin, Jerome A. Katz (ed.) *Entrepreneurship and Family Business* (Advances in Entrepreneurship, Firm Emergence and Growth, 13- 25.
- Sünbül, A.M. (1996). Öğretmen niteliği ve geliştirilmesi. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 4, 597-608.
- Şeşen, H, & Basım N. (2012). Demografik faktörler ve kişiliğin girişimcilik niyetine etkisi: Spor bilimleri alanında öğrenim gören üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Ege Akademik Bakış* 12, 21-28.
- Wang, C., Wong, P. (2004). Entrepreneurial Interest of University Students in Singapore. *Technovation*, 24, 163-172.
- Yavuz, A. ve Yavuz, H. İ. (2017). Girişimcilik Eğilimlerinin Belirlenmesi: Taşkent MYO Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 89-100.
- Yazıcı, K., Uslu, S., & Arık, S. (2016). The investigation of the social entrepreneurship characteristics of social studies pre-service teachers. *Cogent Education*, 3(1), 1-11.
- Yılmaz, H. Ve Sünbül, A.M. (2003). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Konya: Mikro Yayınevi